

А. М. Ключко

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет

О. В. Зеленський

здобувач ступеня доктора філософії,
кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовані окремі міжнародно-правові джерела, що формують європейські стандарти протидії корупції, а також їх значення для формування ефективної системи протидії відповідному явищу в Україні. Визначено нормативно-правове значення вказаних джерел для формування ефективної системи кримінально-правової протидії корупційним правопорушенням в Україні. Проаналізовано результати їх імплементації до національного законодавства. Окремлено окремі питання реалізації міжнародних антикорупційних стандартів в умовах українського правового простору. Наголошено на проблемах корупційних зловживань, що стали наслідком викликів зумовлених впливом міжнародного збройного конфлікту на території України. Простежено динаміку імплементації вказаних стандартів до внутрішнього правового порядку України з метою удосконалення положень Кримінального кодексу України, нормативного регулювання діяльності спеціалізованих антикорупційних інституцій (НАБУ, НАЗК, ВАКС), а також у процесі модернізації системи публічного управління. Поряд із позитивними зрушеннями виокремлено низку актуальних проблем, таких як: фрагментарність впровадження, нестабільність інституційної спроможності, зловживання на етапі реалізації повноважень, брак належного контролю за виконанням антикорупційної політики, політичний тиск на антикорупційні органи та поширеність «корупційної культури», що зберігається на рівні вищого державного управління. Окрім цього зазначено, що прогалини у процедурі застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб відповідно до ст. 963 КК України ще не усунуто. Наголошено, про доцільність переосмислення цього положення у зв'язку з тим, що корупція часто має корпоративний характер. Окрему увагу приділено аналізу зобов'язань України в межах її участі в міжнародних договорах і європейських ініціативах, які прямо пов'язані з виконанням положень, спрямованих на подальшу асоціацію з ЄС. Наголошено, що високий рівень корупції суттєво ускладнює відповідність України Копенгагенським критеріям членства в ЄС, а отже - стримує прогрес у сфері євроінтеграції та підриває легітимність антикорупційної політики в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: корупційні кримінальні правопорушення, європейська інтеграція, міжнародні антикорупційні стандарти, корупція, воєнний стан.

Постановка проблеми. Корупція є системним викликом для функціонування публічної влади, правової держави та економічної стабільності. У контексті європейської інтеграції Україна взяла на себе низку міжнародно-правових зобов'язань у сфері запобігання та протидії корупції. Таким чином, дослідження міжнародно-правових джерел антикорупційної політики

та національної відповідності цим стандартам є актуальним як у науковому, так і в практичному вимірі. Ефективне подолання корупції належить до стратегічних пріоритетів державної політики України, з огляду на системний і міжсекторальний характер цього явища, що суттєво ускладнює реалізацію принципів верховенства права, соціальної справедливості та демократичного

врядування. Корупція набула ознак масштабної правової деформації, що проникає у всі ключові сфери діяльності органів публічної влади та адміністрування. Європейська нормативно-правова система у сфері протидії корупції ґрунтується на фундаментальних стандартах, серед яких: принцип верховенства права, законність, системність, наукова обґрунтованість, об'єктивність і практична спрямованість антикорупційних заходів, ефективна взаємодія органів публічної влади з громадянським суспільством, економічна доцільність та належна відповідальність держави за спричинену шкоду. Згадані принципи забезпечують цілісність і функціональну ефективність антикорупційної стратегії в державах-членах Європейського Союзу (далі - ЄС). Говорячи про доцільність імплементації європейських стандартів боротьби з корупцією в Україні, зосередимо увагу на важливих міжнародно-правових джерелах у сфері запобігання та мінімізації корупційних діянь та зобов'язаннях України в цьому контексті. Також в цьому контексті важливо коректно тлумачити поняття «європейські стандарти». Вважаємо, під європейськими стандартами необхідно розуміти систему загальновизнаних правових принципів, норм та вимог, вироблених інституціями ЄС, Радою Європи та іншими міжнародними організаціями, членами яких є європейські держави. Ці стандарти спрямовані на забезпечення єдності правозастосовної практики, високого рівня правового захисту особи, функціонування демократичних інститутів, дотримання принципу верховенства права, прав людини, прозорості, доброчесності та недискримінації. Важливість їх імплементації в правове поле України зумовлена посиленням євроінтеграційних процесів та потребою виконання Копенгагенських критеріїв [1] в частині зобов'язань нашої держави на шляху до набуття повноцінного членства у ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

До питань дослідження міжнародних стандартів боротьби із корупцією зверталися вчені на національному рівні. Зокрема, С.О. Кузнichenko здійснив огляд стандартів Ради Європи у сфері протидії корупції та антикорупційного законодавства України [2, с. 17]. Вчений акцентував на доцільності врахування європейських стандартів, таких як налагодження партнерської взаємодії суб'єктів публічної влади з інститутами громадянського суспільства та окремими фізичними особами у процесі реалізації державної антикорупційної політики, а також забезпечення ефективного механізму юридичного

захисту прав та законних інтересів осіб, яким завдано шкоди внаслідок корупційних правопорушень. Ю.М. Войтенко досліджував практики країн Європи щодо протидії корупції та порівнював особливості окремих держав ЄС у питаннях подолання та мінімізації корупційних діянь вчинюваних посадовими особами [3, с. 29]. К. Буряк встановлювала детермінанти корупційних зловживань в країнах ЄС та визначала специфіку їх антикорупційної діяльності, аналізувала позитивний досвід ефективних механізмів боротьби з корупційними правопорушеннями [4, с. 356]. Савчук Р.М. провів аналіз зарубіжного законодавства відносно утворення та функціонування аналогічних до Державного бюро розслідувань за своїми функціями органів зарубіжних держав з визначенням напрямів впровадження зарубіжного досвіду в діяльність зазначеного правоохоронного органу в Україні [5, с. 102]. Панченко С.С. провела дослідження інституційних механізмів боротьби з корупційними правопорушеннями [6, с. 30]. Разом з тим корупційні прояви систематично проявляються на різних рівнях та у різних суспільно-важливих сферах життєдіяльності в Україні. Окремі з них пов'язані з повномасштабним вторгненням РФ та виникненням на цьому фоні нових форм корупційних кримінальних правопорушень. Це свідчить про необхідність проведення подальших наукових досліджень відповідної проблематики та залучення міжнародного досвіду на більш глибокому рівні не лише для його формального впровадження Україні а для викорінення так званої «корупційної культури» у свідомості громадян, яка негативно позначається на всіх нових антикорупційних реформах та нівелює позитивні досягнення.

Мета статті – дослідити проблематику неефективності національного антикорупційного законодавства та встановити яким чином міжнародно-правові джерела, зокрема джерела права ЄС імplementовані у національне законодавче поле, здатні посприяти вибудовуванню ефективної антикорупційної системи держави.

Виклад основного матеріалу. Європейські стандарти слугують не лише орієнтиром для держав-членів ЄС та Ради Європи, а й нормативним критерієм для країн, що перебувають на шляху євроінтеграції, зокрема для України. Як зазначає Р.М. Дудник приєднання до європейських угод та взаємна адаптація нормативних актів характеризуються утворенням нових викликів для правової системи України. Проте, ці зусилля інтеграції мають потенціал спри-

яти як модернізації так і підвищенню ефективності національної правової системи [7, с. 40]. Реалізація європейських стандартів потребує істотного переформатування національної правової системи з метою її гармонізації з *acquis communautaire*. У контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, європейські стандарти стали основою для трансформації національного законодавства, зокрема у сферах публічної адміністрації, судочинства, правопорядку, боротьби з корупцією та захисту персональних даних [8].

Тож у чому саме міститься суспільна небезпечність корупції як явища та як саме відповідне визначається у національному законодавстві України? Стаття 45 Кримінального кодексу України (далі – КК України) містить положення та роз'яснення щодо дефініцій корупційне кримінальне правопорушення та корупційне правопорушення. *Корупційними кримінальними правопорушеннями* відповідно до цього КК України вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 у випадку вчинення відповідних діянь шляхом зловживання службовим становищем. Окрім зазначених до відповідної категорії суспільно-небезпечних діянь належать кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² КК України [9]. *Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією*, є діяння, врегульовані кримінально-правовими нормами 366², 366³ КК України. Гармонізація національного антикорупційного законодавства з нормативними приписами ЄС дозволить запровадити провідні європейські практики у національне законодавство та зацентувати увагу суб'єктів протидії корупції на засобах протидії та запобігання корупційним зловживанням з урахуванням особливостей розвитку суспільних відносин у державі. Звернемо увагу на важливі нормативні документи, що регламентують питання протидії та запобігання корупції на рівні міжнародному рівні та рівні ЄС.

Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) [10] прийнята у 2003 р., яка набула чинності в 2005 р. та визначає комплекс заходів для запобігання, криміналізації, міжнародного співробітництва та повернення активів. Україна підписала її 2003 р. та ратифікувала у 2006 р. із вступом у дію в 2010 р. Конвенція ООН проти корупції ратифікована 183 державами світу визначає право держав-учасниць самостійно формувати та реалізовувати узгоджену державну політику

у сфері запобігання та протидії корупції. Водночас у тексті Конвенції передбачено інституційний варіатив щодо організаційного забезпечення антикорупційної діяльності: допускається створення як органів, уповноважених на здійснення функцій з попередження корупційних правопорушень, так і спеціалізованих органів (або структур) із виявлення та протидії корупційним проявам. Цей міжнародний акт має фундаментальне значення для формування сучасної антикорупційної політики в Україні, оскільки він надає державі-учасниці право самостійно визначати підходи до реалізації скоординованої державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, з урахуванням внутрішніх правових традицій, інституційної спроможності та соціально-економічних умов. Особливу цінність для України становить положення Конвенції щодо інституційної варіативності антикорупційної інфраструктури. Документ передбачає створення як органів або підрозділів, уповноважених на здійснення функцій з попередження корупції, так і окремих спеціалізованих органів із виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Саме в межах цих положень було закладено міжнародно-правове підґрунтя для створення в Україні таких інституцій, як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС).

Таким чином, Конвенція ООН проти корупції стала важливим імпульсом для структурної трансформації національної антикорупційної системи, гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, а також забезпечення співпраці України з міжнародними організаціями у сфері кримінального переслідування та повернення незаконно виведених активів. Її імплементація є важливою передумовою для європейської інтеграції України у найближчому майбутньому та для зміцнення принципів добросовісного врядування.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS № 173) [11], ухвалена Радою Європи у 1999 році, є одним із ключових міжнародно-правових актів, спрямованих на уніфікацію підходів до криміналізації основних форм корупційної поведінки. Конвенція закріплює обов'язок держав-учасниць встановити кримінальну відповідальність за такі діяння, як активне та пасивне хабарництво, зловживання владою або службовим становищем, відми-

вання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також інші пов'язані правопорушення. Україна приєдналася до зазначеної Конвенції, тим самим зобов'язавшись гармонізувати власне кримінальне законодавство із загальноєвропейськими стандартами кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення. Значення Конвенції для української правової системи полягає насамперед у встановленні єдиної міжнародної рамки, яка дозволяє не лише визначити коло караних корупційних діянь, але й забезпечити ефективне міжнародне співробітництво у сфері кримінального переслідування та взаємної правової допомоги. У національному контексті норми Конвенції слугували концептуальним підґрунтям для криміналізації ряду корупційних кримінальних правопорушень, встановлених у Розділі XVII КК України «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Зокрема, мова йде про такі склади суспільно небезпечних діянь, як одержання неправомірної вигоди, зловживання впливом, службове підроблення та інші діяння, які відповідають типології, запропонованій Конвенцією. Крім того, положення ETS № 173 сприяли запровадженню в українське законодавство інститутів відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також механізмів конфіскації незаконно отриманих активів, що відповідає вимогам належного врядування та принципам фінансової прозорості. У цілому, імплементація Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією відіграла важливу роль у формуванні сучасної архітектури кримінально-правових засобів протидії корупції в Україні та створенні нормативної бази, що забезпечує як ефективне переслідування таких діянь, так і їх запобігання в публічному секторі.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 174) [12] устанавлює цивільно-правові засоби захисту потерпілих. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS № 174), прийнята Радою Європи у 1999 році, є першим міжнародно-правовим актом, який системно визначає стандарти цивільно-правового захисту осіб, яким було завдано шкоди внаслідок корупційних діянь. На відміну від Кримінальної конвенції (ETS № 173), яка спрямована на переслідування винних осіб у публічно-правовому порядку, ETS № 174 забезпечує правове підґрунтя для захисту прав та законних інтересів потерпілих у межах приватно-пра-

вових відносин. Україна приєдналася до цієї Конвенції в 2003 році, що засвідчило її готовність запроваджувати європейські підходи до відшкодування шкоди, завданої корупцією, а також до вдосконалення механізмів деліктної відповідальності у цивільному процесі. Особливого значення набуває положення Конвенції щодо обов'язку держав-учасниць забезпечити: 1) право особи, яка зазнала шкоди внаслідок корупційного діяння, на звернення до суду з позовом про відшкодування збитків; 2) встановлення причинного зв'язку між корупційною поведінкою і завданою шкодою; 3) можливість притягнення до цивільної відповідальності як фізичних, так і юридичних осіб. Для України імплементація положень Конвенції має важливе значення в контексті розвитку національного права, зокрема з огляду на необхідність формування ефективних механізмів компенсації шкоди, завданої незаконними діями посадових осіб, а також у випадках порушення антикорупційного законодавства. Це також відповідає загальноєвропейським принципам доступу до правосуддя та ефективного захисту прав людини в приватноправовій сфері. У сучасних умовах цивільно-правові засоби боротьби з корупцією виступають важливим елементом системи національного антикорупційного механізму. Вони доповнюють кримінально-правові та адміністративні заходи, створюючи передумови для справедливого відновлення порушених прав та забезпечення балансу інтересів учасників правовідносин. Таким чином, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією має значний вплив на розвиток української правової системи у сфері приватного права та слугує орієнтиром для подальшої гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у частині захисту потерпілих від корупційних правопорушень.

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) [13] забезпечує відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних кримінальних правопорушень. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS № 191), прийнятий у 2003 році, становить важливе доповнення до системи міжнародно-правових інструментів Ради Європи у сфері протидії корупції. Його ключовим положенням є запровадження принципу кримінальної або іншої видів юридичної відповідальності юридичних осіб за участь у корупційних правопорушеннях. Такий підхід суттєво розширює межі суб'єктного

складу відповідальності в антикорупційному праві, спрямовуючи правозастосовну практику на виявлення та санкціонування не лише фізичних, а й організаційно-правових структур, задіяних у корупційних схемах. Для України ратифікація цього Протоколу стала визначальним етапом у процесі адаптації національного кримінального законодавства до європейських стандартів. Відповідно до положень Протоколу, держава-учасниця зобов'язана запровадити ефективний механізм відповідальності юридичних осіб, що передбачає: 1) наявність обґрунтованого правового інструментарію для притягнення компаній та інших організацій до відповідальності за корупційні діяння, вчинені в їх інтересах або від їх імені; 2) забезпечення адекватності санкцій до тяжкості правопорушення; 3) ефективне

В українському контексті імплементація зазначених положень відобразилася, зокрема, у статті 96³ КК України, яка передбачає спеціальні засади застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних розслідування та покарання таких правопорушень з урахуванням корпоративної структури юридичних осіб. Відповідний інститут був запроваджений у 2014 році, а його становлення відбувалося з орієнтацією на відповідні міжнародні зобов'язання, включаючи положення Протоколу ETS № 191. Значення Додаткового протоколу для української правової системи виражається також у тому, що він сприяв формуванню цілісної концепції корпоративної відповідальності в антикорупційній політиці. Наявність визначених зобов'язань щодо протидії корупції на рівні юридичних осіб сприяє розвитку механізмів внутрішнього контролю, прозорості бізнес-практик і корпоративної доброчесності. Таким чином, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією виконує функцію важливого міжнародно-правового орієнтира для удосконалення інституту юридичної відповідальності в українському кримінальному праві, сприяє підвищенню ефективності антикорупційного механізму та наближенню правової системи України до стандартів Ради Європи.

Україна є членом Групи держав проти корупції Ради Європи (GRECO) [14] з 2006 р. GRECO є авторитетним міжурядовим органом, що здійснює моніторинг дотримання державами-учасницями стандартів антикорупційної політики, передбачених відповідними конвенційними інструментами Ради Європи. Участь України в цій організації відіграє суттєву роль

у формуванні, гармонізації та подальшому вдосконаленні національної антикорупційної стратегії відповідно до європейських принципів верховенства права, прозорості та підзвітності. GRECO виконує функцію незалежного механізму зовнішньої оцінки, що забезпечує об'єктивний моніторинг законодавчих та інституційних реформ, спрямованих на запобігання корупції у публічному секторі, системі правосуддя, політичному процесі, а також у діяльності правоохоронних органів. Відповідно до результатів періодичних раундів оцінювання, GRECO формулює рекомендації, обов'язкові до розгляду державами-учасницями, а також здійснює перевірку їх фактичного виконання.

Участь України в GRECO характеризується наступним: 1) сприяє впровадженню міжнародно визнаних підходів до криміналізації корупційних правопорушень і запобігання конфлікту інтересів; 2) посилює інституційну спроможність антикорупційних органів шляхом верифікованих зовнішніх оцінок; 3) підвищує довіру міжнародних партнерів до системи антикорупційного врядування в Україні; 4) забезпечує аналітичну підтримку в процесі гармонізації національного законодавства з нормами Кримінальної та Цивільної конвенцій про боротьбу з корупцією Ради Європи. Членство в GRECO також має важливе політико-правове значення в контексті європейської інтеграції України, оскільки імплементація рекомендацій Групи розглядається як один із критеріїв належного функціонування системи протидії корупції, що є частиною зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС. Тож, членство України в GRECO є не лише формальною ознакою належності до європейської антикорупційної спільноти, а й важливим чинником підвищення ефективності національної політики у сфері запобігання та протидії корупції, а також засобом забезпечення публічного контролю, прозорості та доброчесності у функціонуванні державних інституцій.

Проте варто констатувати, що незважаючи на імплементацію міжнародних антикорупційних стандартів, корупція в Україні зберігає системний характер.

Зокрема, згідно дослідженням Transparency International [15] Україна здобула 36 зі 100 балів у Індексі сприйняття корупції (далі - CPI) за 2023 рік і посіла 104 місце серед 180 держав. Основними чинниками позитивних змін залишаються реформи, пов'язані з євроінтеграційним курсом та виконанням міжнародних

зобов'язань. Проте, поточні результати в тому числі свідчать про формалізм у впровадженні частини реформ і про зниження якості реалізації вже розпочатих перетворень, оскільки динаміка зростання CPI є досить повільною. Це підтверджує, що одного лише нормативного виконання зобов'язань недостатньо без реальних структурних змін. Імплементация Україною ключових міжнародно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції безсумнівно сприяє формуванню сучасної нормативно-інституційної антикорупційної системної структури. Разом з тим, навіть за умов належної правової імплементации, в Україні продовжують вчинюватися корупційні кримінальні правопорушення, що свідчить про розбіжності між формальним нормативним забезпеченням та фактичним рівнем правозастосування. Не зважаючи на створення та функціонування таких спеціалізованих органів, як НАБУ, САП, НАЗК та ВАКС, корупційні правопорушення, зокрема на вищому рівні, політична корупція є однією з ключових внутрішніх проблем України поряд з викликами воєнного часу.

Це проявляється в тому числі у уповільненні розслідувань щодо корупційних зловживань топ посадовців, низькому відсотку обвинувальних вироків у справах, що перебувають у юрисдикції Вищого антикорупційного суду, а також відсутності ефективного механізму притягнення до відповідальності юридичних осіб, передбаченого, зокрема, Додатковим протоколом ETS № 191.

На нашу думку доцільно виділити сукупність детермінант збереження високого рівня корупції в Україні, незважаючи на нормативну імплементацию міжнародних зобов'язань. Зокрема, серед них - *недостатня політична воля на всіх рівнях державного управління* щодо реального забезпечення незалежності антикорупційних інституцій та недопущення політичного впливу на їх діяльність. Серед іншого - *фрагментарність і нестабільність нормативно-правової бази*, що ускладнює ефективне та уніфіковане застосування антикорупційного законодавства. Зокрема, наявні прогалини у процедурі застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб відповідно до ст. 96³ КК України. Окрім зазначеного - *низький рівень виконання судових рішень та обмежена ефективність механізмів відшкодування шкоди потерпілим від корупційних діянь*, що суперечить стандартам ETS № 174 (Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією). Також

доцільно зазначити про *недостатній розвиток інституту викривачів*, які би спряли розкриттю корупційних зловживань, а у відсутність належних гарантій їх захисту, що також встановлено вимогами UNCAC та рекомендаціями GRECO. У підсумку, очевидним є певний *формалізм у виконанні міжнародних рекомендацій*, коли задекларовані законодавчі зміни не підкріплюються їх практичну реалізацію (наприклад, наявність антикорупційних стратегій без ефективного моніторингу їх виконання). Окрім зазначеного, *корупція на місцевих рівнях* залишається переважно поза фокусом міжнародних конвенційних механізмів, проте істотно впливає на загальні показники та рівень сприйняття корупції у державі. В період дії правового режиму воєнного стану поширилися корупційні зловживання у сфері земельних відносин, закупівлях та гуманітарній сфері.

Висновки. Україна інтегрувала ключові міжнародно-правові стандарти протидії корупції від нормативно-правових актів до інституційних структур. Проте успіх цих трансформацій прямо залежить від політичної волі, ефективності інституцій та активної громадянської участі. Наполеглива реалізація рекомендацій міжнародних механізмів є ключем до демократичного розвитку та повноцінної євроінтеграції України. Гармонізація національного антикорупційного законодавства з правовими приписами та інституційними підходами ЄС сприятиме не лише інтеграції провідних європейських стандартів у національну правову систему, а й забезпечить формування цілісної, ефективної та сучасної моделі протидії корупції. Така інтеграція дозволить акцентувати увагу органів публічної влади, спеціалізованих антикорупційних інституцій та інших суб'єктів правозастосування на превентивних і реактивних механізмах боротьби з корупційними правопорушеннями, адаптованих до специфіки трансформаційних процесів та динаміки розвитку суспільних відносин в Україні. Детермінанти, що забезпечують збереження високого рівня корупції в Україні, формуються не через відсутність правових стандартів, а за рахунок недостатньої якості інституційної спроможності, політичної волі та практики застосування права. Це підтверджує необхідність переходу від нормативно-декларативної моделі антикорупційної політики в Україні до моделі, орієнтованої на результат, з реальним контролем за виконанням законів, невідворотністю відповідальності та прозорістю у функціонуванні публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty. Signed in: Maastricht (the Netherlands) 7 February 1992. Entry into force: 1 November 1993 (Accession criteria (Copenhagen criteria)). Art. 2, 49. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>.
2. Кузнichenko С.О. Огляд стандартів Ради Європи у сфері протидії корупції та законодавство України. Юридичний науковий електронний журнал. № 1/2021. С.17. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2021/4.pdf.
3. Войтенко Ю.М. Європейська практика боротьби з корупцією: досвід для України в рамках євроінтеграційних процесів. Науковий журнал «Політикус». Випуск 4-2. 2022. С. 29. URL: http://politicus.od.ua/spec_2022/4.pdf.
4. Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. Підприємництво, господарство і право. Випуск 2, 2020. С. 356. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/61.pdf>
5. Савчук Р.М. Напрями впровадження зарубіжного досвіду в контексті адміністративно-правових засад створення та діяльності Державного бюро розслідувань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 3 № 85 (2024). С. 101. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315514>.
6. Панченко С. С. Інституційні механізми боротьби з корупцією в Європейському Союзі. Альманах міжнародного права. Випуск 23. 2020. С.30. URL: <http://www.inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/6.pdf>.
7. Дудник Р.М. Система права та правова система України в добу глобалістики (інтеграції). Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023 Серія ПРАВО. Випуск 79: частина 1. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/8.pdf>.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Україна, Європейський Союз, Євратом [...]; Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
11. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173). Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
12. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
13. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 15.05.2003 № ETS 191. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text.
14. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO). Рада Європи; Статут, Міжнародний документ від 05.05.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144#Text.
15. Transparency International Ukraine. І н д е к с сприйняття корупції – 2023. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryynyattya-korupsiyi-2023/>.

Klochko A. M., Zelenskyi O. M. European standards of combating corruption: international legal sources and Ukraine's obligations

The article analyzes selected international legal sources that shape European anti-corruption standards, as well as their significance for the development of an effective system of counteraction to corruption in Ukraine. The legal and normative importance of these sources for establishing a robust system of criminal law-based prevention and suppression of corruption-related offenses in Ukraine is identified. The study examines the outcomes of their gradual implementation into domestic legislation, including amendments to the Criminal Code of Ukraine, regulatory frameworks governing the activities of specialized anti-corruption institutions (such as NABU, NACP, and the HACC), and the institutional modernization of public administration. The article also outlines certain challenges associated with the practical implementation of international anti-corruption standards within the Ukrainian legal environment. Particular emphasis is placed on corruption-related abuses that have intensified due to the ongoing international armed conflict on the territory of Ukraine. The dynamics of implementing these standards into the domestic legal order are traced with a view to improving the legal framework of criminal liability and administrative regulation. Despite notable progress, the study identifies a number of pressing issues, including the fragmented nature of reforms, instability of institutional capacity, misuse of powers during implementation stages, inadequate oversight of

anti-corruption policy execution, political interference in the work of anti-corruption agencies, and the persistent presence of a “culture of corruption” at the highest levels of state governance. The article further highlights existing procedural deficiencies in the application of criminal liability measures to legal entities under Article 963 of the Criminal Code of Ukraine, suggesting the necessity of re-evaluating this provision given the increasingly corporate character of corruption schemes. Special attention is devoted to Ukraine’s international obligations under treaties and European initiatives, particularly those related to the implementation of provisions required for enhanced association with the European Union. It is emphasized that the high level of corruption significantly hampers Ukraine’s compliance with the Copenhagen criteria for EU membership, thereby hindering the country’s European integration process and undermining the legitimacy of anti-corruption policy in the context of the ongoing martial law regime.

Key words: *corruption-related criminal offenses, European integration, international anti-corruption standards, corruption, martial law.*